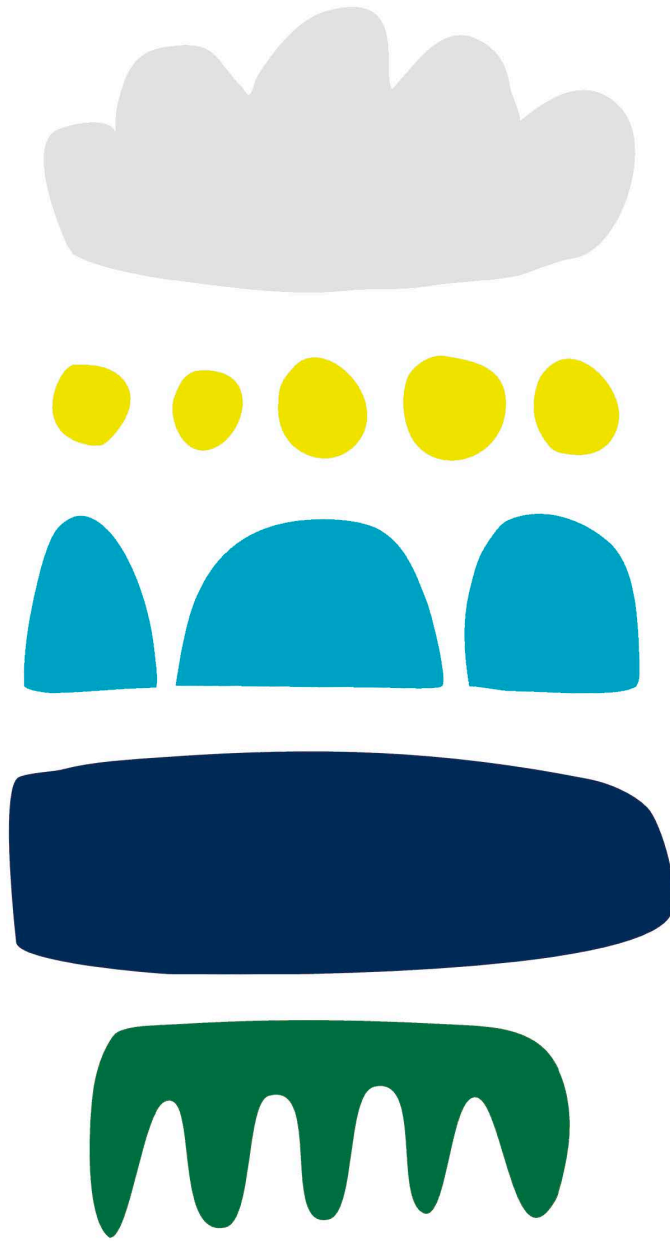

Oikeudenmukaiset ilmastoteot ja reilu
muutos tulevaisuuteen

STTK:n ilmastolinjaus

Oikeudenmukaiset ilmastoteot ja reilu muutos tulevaisuuteen

Kuolleella planeetalla ei ole työpaikkoja

Maapallon keskilämpötilan nousu on tosiasia ja se vaikuttaa kaikkien maapallon ihmisten, myös meidän suomalaisten, hyvinvointiin ja elämän perusedellytyksiin lähitulevaisuudessa. Suomi on pieni maa ja suhteellinen osuutemme globaalista hiilikuormasta on suuri. Suomalaisen hiilijalanjälki on yli viisinkertainen intialaisen hiilijalanjälkeen verrattuna.

Ilmastonmuutoksen torjunnassa meidän ei tarvitse olla tahdoton lastu globaaleilla laineilla. Teknologia- ja osaamisintensiivisenä taloutena voimme halutessamme tuottaa merkittäviä ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja vaikuttaa siihen, mihin asteeseen ilmaston lämpeneminen pysähtyy. Suomella on kaikki edellytykset olla maailman ensimmäinen hiilineutraali valtio ja toimia siten esimerkkinä muille. Se antaisi meille myös merkittävän kilpailuedun suhteessa muuhun maailmaan. Tämä kaikki on mahdollista vain, jos yhteisesti sitoudumme ilmastotavoitteeseemme. Meidän tulisikin tavoitella mahdollisimman pientä hiilijalanjälkeä ja suurta hiilikädenjälkeä.

Toimiessaan edelläkävijän tavoin Suomi voi tehdä talouskehityksen ja työllisyyden kannalta järkeviä, hyvinvointia synnyttäviä päätöksiä. Ilmastonmuutos on yksi työelämään eniten vaikuttavista asioista ja sen haasteet pitää pystyä ratkomaan yhdessä. Kun torjumme ilmastonmuutosta, meidän pitää huolehtia siitä, että kaikki pysyvät mukana, ja ilmastotoimet ovat oikeudenmukaisia ja hyväksyttäviä. Tästä reunaehdosta emme voi tinkiä. Ilmastonmuutos tulee muuttamaan elinkeinorakennetta ja sen myötä työpaikkoja häviää. Syntyy myös uutta työtä ja liiketoimintaa. Suomen pitää luoda innovaatiokykyyn ja korkeaan osaamiseen pohjautuva strategia. Osana muutoksen ennakoimista, meidän tulee luoda edellytykset koko työikäisen väestön osaamisen joustavalle, jatkuvalla päivittämiselle.

STTK haluaa vahvistaa ymmärrystä ilmastonmuutoksesta sekä laajentaa sitoutumista sen torjuntaan. Toimintakulttuurimme pitää muuttua kaikilla yhteiskunnan tasoilla, koska kuolleella planeetalla ei ole työpaikkoja. Työyhteisöjen merkitys on aivan ratkaiseva siinä, saavuttaako Suomi hiilineutraalisuuden 2030-luvulla. Haluammekin sitouttaa suomalaiset työpaikat käymään rakentavaa vuoropuhelua ilmastoystävällisten toimintatapojen ja hankintojen omaksumiseksi.

Tämä linjaus on suunnattu poliittisille päättäjille, yksityisille ja julkisille organisaatioille sekä aivan tavallisille työpaikoille. Toivomme, että se kuluisi laajasti kaikkien työpaikkojen kehittämisestä kiinnostuneiden toimijoiden käsissä. Energiatehokkuus, kulutuksen suuntaaminen kestäviin valintoihin ja kiertotalouden aktivoiminen vaativat toimenpiteitä lainsäädännön ja verotuksen osalta, mutta myös yleistä asennemuutostahiiilineutraalin yhteiskunnan rakentamiseksi. Yksittäiset työpaikat ja -yhteisöt voivat parhaimmin vastata tähän haasteeseen itse.

Antti Palola
STTK:n puheenjohtaja

Sisällys

Oikeudenmukaiset ilmastoteot ja reilu muutos tulevaisuuteen	1
Kuolleella planeetalla ei ole työpaikkoja	1
Ilmastomuutoksen torjunta on välttämätöntä	3
I. Ilmastotekoja oikeudenmukaiseen hiilineutraaliin työelämään – STTK:n linjaukset työntekijöiden ja työ-	4
paikkojen osallistamiseksi	4
Taataan työntekijöille reilu tulevaisuus	4
Kannustetaan työpaikkoja vastuullisiin ilmastotoimiin	5
II. Hiilineutraali yhteiskunta turvaa työntekijöiden tulevaisuuden – STTK:n näkemys päästöjen vähentämisestä	7
Vähennetään päästöjä ja lisätään nieluja	7
Päästökauppa ohjaa päästöt alas	7
Tutkimus- ja innovaatorahoitusta hiilineutraalin yhteiskunnan edistämiseen	8
Teollisuuden tuotannon uudistaminen pienentää hiilijalanjälkeä	8
Kestävät liikkumistavat vähentävät päästöjä	9
Terveys ja hyvinvointi ilmastokriisissä	10
Elinkaariajattelu rakentamiseen	10
Kestävä biotalous ja hiilinielun vahvistaminen	11
Ilmastotavoitteet osaksi lainsäädäntöä, valtion budjettia ja verotusta	11
Lisätietoja ja lähteet	14

Ilmastonmuutoksen torjunta on välttämätöntä

STTK on mukana edistämässä ilmastonmuutoksen torjuntaa. Suomalainen yhteiskunta on muutettava hiilineutraaliksi yhden sukupolven aikana. Päästöjen vähentämisen ja hiilinielujen kasvattamisen lisäksi on varauduttava ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin erityisesti työelämässä. Muutos on toteutettava sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla siten, että työntekijät ovat mukana tekemässä ilmastoratkaisuja tulevaisuutta varten.

Työpaikkojen omien toimien merkitys päästövähennysten pienentämiseen olisi todennäköisesti valtava, mikäli edes osa kaikista Suomen työpaikoista lähtisi aktiivisesti hiilijalanjäljen pienentämiseen. Tämän mahdollistaisi pitemmällä ajanjaksolla myös suuria kustannussäästöjä niin työpaikoille, kuin julkiseen talouteen, ja heijastukset kansalaisten asenteisiin olisivat vaikuttavia. Työpaikkojen kannattaa olla edelläkävijöitä ilmastonmuutoksen torjunnassa. Hallituksen puolestaan kannattaa tukea työpaikkojen omia ilmastotoimia.

Hiilineutraali yhteiskunta pitää rakentaa suunnitelmallisesti ja tieteelliseen tietoon nojautuen. Kansainvälinen ilmastopaneeli on arvioinut ilmastokriisin selättämiseksi tarvittavia toimia useasta eri näkökulmasta. Kaikki arviot korostavat tilanteen kriisiluonnetta ja nopeiden toimien merkitystä. Yhteiskunnat tarvitsevat arvojen uudelleen asettamista, sillä vanhat tavat ja ratkaisut eivät enää toimi.

Sekä julkinen, että yksityinen sektori ovat merkittäviä työllistäjiä. Erilaisilla julkisen vallan ohjaustoimilla ja yritysten omilla hiilineutraalisuutta tavoittelevilla toimilla voidaan päästä kestävästä työpaikkakehityksen uralle nopeasti. Julkisella vallalla on keskeinen rooli erityisesti ohjausmekanismien luojana, toimien koordinoijana ja tarvittavien innovaatioiden rahoituksen suuntaajana.

Suomen ilmastopolitiikan vaikuttavuuden päästöjen pienentämisessä on oltava toimenpiteiden arviointien ja suunnitelmien lähtökohtana. Samalla on otettava huomioon mahdolliset toimenpiteistä aiheutuvat tulonjakovaikutukset sekä vaikutukset hyvinvointiin ja eri sukupolviin. Arvioinnissa on hyödynnettävä BKT:n rinnalla hyvinvoinnin mittareita, esimerkiksi ns. aidon kehityksen mittaria (genuine progress indicator GPI).

STTK pitää tärkeänä, että sukupuolinäkökulma valtavirtaistetaan kansalliseen ilmasto- ja energiapolitiikkaan ja ilmastotoimenpiteiden vaikutukset arvioidaan kattavasti.

Vaikutusarvioinnin tulokset on otettava huomioon toimenpiteiden suunnittelussa ja toteuttamisessa.

I. Ilmastotekoja oikeudenmukaiseen hiilineutraaliin työelämään – STTK:n linjaukset työntekijöiden ja työpaikkojen osallistamiseksi

Taataan työntekijöille reilu tulevaisuus

Työllisyyden ja työpaikoilla tarvittavan osaamisen rooli ilmastopolitiikassa on jäänyt tähän mennessä heikoksi, joten ne tulee nyt nostaa kehittämisen kärkeen. Hallituksen ilmastoneutraalisuustavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että työntekijöiden työllisyys ja osaaminen tulevaisuudessa turvataan.

Ilmastopoliittisilla toimilla edistetään uusien työpaikkojen ja elinkeinojen syntymistä ja vanhojen uudistamista. Hallituksen toimien on tuettava työntekijöiden siirtymää uudenaikaiseen tuotantoon ja palveluihin kattavan muutosturvan keinoin. Tässä on otettava huomioon työntekijöiden terveys ja turvallisuus, sekä tulojakoon liittyvät asiat.

Ilmastonmuutos koskettaa kaikkia aloja ja niiden työntekijöitä. Useimmissa ilmastonmuutokseen liittyvissä, eri toimialoja koskevissa tulevaisuus- ja lakihankkeissa tarvitaan hyvää kolmikantaista vuoropuhelua, jotta ilmastonmuutostoimet voidaan toteuttaa sujuvammin. Tässä erityisesti työpaikkojen yhteistoimintamenettely on merkittävässä asemassa.

Työllisyyden varmistaminen hiilineutraalissa maailmassa edellyttää uutta osaamista työntekijöiltä. Aikuiskoulutuksella pitää tukea ensisijaisesti työikäisten osaamisen uudistamista. Työssä olevien koulutus pitää rakentaa tulevaisuuden haasteiden mukaisesti ja osaamisperustaiseksi, sekä uudistaa sisällöllisesti ja menetelmällisesti osaksi työpaikkojen osaamisen kehittämistä. Tämä varmistaisi kyvyn hallita paremmin muutostilanteita ja samalla uhka työmarkkinoilta syrjäytymiseen pienenee.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat kalliita niin rahallisesti, kuin yhteiskunta-rauhan vuoksi. Toimenpiteiden hinta nousee nykyisestä, mikäli niitä lykätään pitkälle.

Hallituksen kannattaa jo taloudellisistakin syistä tukea työpaikoilla tehtäviä toimenpiteitä.

1. Palkansaajat on otettava mukaan hallituksen ilmastopolitiikkaan liittyvien lakien ja kehittämishankkeiden valmisteluun ja seurantaan.
2. Hallitus selvittää yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa toimialakohtaisesti toimenpiteet ilmastonmuutoksen aiheuttamista vaikutuksista työllisyyteen- ja osaamiseen sekä työntekijöiden asemaan.
3. Työelämää koskevassa lainsäädännössä (mm. työaikalaki, työsuojelulainsäädäntö, yhteistoimintalaki) otetaan huomioon ilmastonmuutoksen vaikutukset työntekijöiden osaamisen uudistamiseen, työpaikkojen työolosuhteisiin ja työntekijöitä koskeviin suojelutoimiin.

4. Ilmastonmuutoksesta johtuvan osaamistarpeen kattamiseksi hallitus tukee työssä olevien ammattitaitojen uudistamista aikuiskoulutuksen keinoin.
5. Rakentamisen ja korjaamisen sääntelyssä otetaan huomioon ilmastomuutoksesta aiheutuvat muutostarpeet terveys- ja turvallisuushaitallisten kosteusvaurioriskien minimoimiseksi, sekä nopeutetaan sisäilman parantamistoimien toteutusta suunniteltua nopeammin.
6. Lisätään yliopistotutkimusta ja tutkimustuloksiin perustuvaa koulutusta sääriskien erilaisista terveysvaikutuksista, sairausriskien muutoksista ja ilmastoahdistuksen vaikutuksista kansalaisiin ja työntekijöihin, sekä toteutetaan keinot riskeihin varautumiseksi työpaikoilla.
7. Hallitus tukee työpaikkojen omia ilmastotoimenpiteitä valmistelemalla työpaikoilla käytettävän käytännön toimia esittelevän kiertotalouden käsikirjan.

Kannustetaan työpaikkoja vastuullisiin ilmastotoimiin

STTK korostaa organisaatioiden oman ilmastovastuullisuuden merkitystä ilmastomuutoksen torjunnassa. Julkisen sektorin hankintatoiminnalla on merkittävä vaikutus hiilineutraalius-tavoitteen toteutumiselle ja julkisten työpaikkojen omille toimille. Kuntien hankinnoissa pitää huomioida erityisesti ilmasto- ja vastuullisuusasiat hankintahinnan lisäksi.

Yhteistoimintamenettely työpaikoilla on tärkeä väline ilmastovaikutusten huomioon ottamisessa. Työnantajilla on vastuu selvittää työpaikoilla osaamistarpeita ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Yhdessä työntekijöiden kanssa voidaan ottaa esille ilmastovaikutuksiin varautuminen esimerkiksi osana henkilöstö- ja koulutussuunnitelmia sekä työkykyä. Osaaminen uudistaa tehokkaasti työelämää, sillä työntekijät ovat omalla toiminnallaan kehittämässä uudenlaisia tapoja tehdä työtä, parantaa työympäristöä ja he myös luovat uusia työtehtäviä. Työpaikkojen ilmastotoimenpiteiden on tuettava työehtojen reiluja neuvotteluita ja sopimuksia.

Uusien ilmasto-olosuhteiden myötä työntekijöiden hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja terveyden tasosta on pidettävä erityinen huoli selkeiden sääntöjen avulla. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa kesälämpötilasta johtuva kuumarasitus vaikuttaa merkittävästi työterveyteen ja työn tuottavuuteen. Kuumuus lisää tehtäviä ensihoidossa ja päivystyksissä, kotihoidossa ja hoitolaitoksissa. Lisäksi seurauksina ovat lääkkeiden säilyvyyteen ja välinehuoltoon liittyvät ongelmat ja potilaiden kuumarasitus. Luonnonvara-alalla sää määrittelee työntekemisen olosuhteet, ajankohdan, reunaehdot ja kannattavuuden. Lämpötilan vaikutus työn tekemiseen on merkittävä ja sen merkitys tuottavuudelle suuri.

Lämpötilojen rajat tulisi määrittää erityisesti ulkotöissä tai kun työtehtävässä liikutaan ulkona tehtävien välillä (esimerkiksi kotihoito). Työsuojelun kannalta olennaista on riittävä työn tauotus.

Työpaikoilla on käytävä vuoropuhelua siitä, miten hiilijalanjälkeä voidaan vähentää arjen työ- ja toimintatapojen muutoksilla. Liikkuminen töihin kestäväällä tavalla on ilmastovaikutusten vähentämisen lisäksi kansantaloudellisesti ja terveydellisesti merkittävää. Työsuhdeautojen hankintojen kohdentaminen nolla- ja vähäpäästöisiin ajoneuvoihin vähentäisi liikenteen päästöjä.

8. Hallitus toteuttaa kansallisen yritysten yhteiskuntavastuulain kolmikantaisessa valmistelussa, sekä laatii yhteiskuntavastuun toteutumiseksi tavoitteellisen toimintaohjelman. Ohjelmalla vauhditetaan yritysten omia vastuullisuustoimia mm. ilmastoasioissa.
9. Valtion ja kuntien hankintatoiminnassa korostetaan kestäväen kehityksen tavoitteiden asettamia vaateita sekä hankintojen ilmastovaikutuksia yhtenä tärkeimmistä hankintakriteereistä. Näin vauhditetaan ilmastovastuullisuutta julkisen sektorin käyttämissä tuotteissa ja palveluissa, sekä niiden innovaatioita yrityksissä ja järjestöissä.
10. Työmarkkinajärjestöjen sopimustoiminnassa otetaan huomioon ilmastonmuutoksen vaikutukset varautumisessa rakennemuutoksiin, koulutustarpeeseen, työolosuhteisiin sekä työntekijöitä koskevat suojelutoimet, mm. töiden suunnittelu tauotuksineen, työn tekemisen tavat erilaisissa lämpötilaolosuhteissa ja asiakaspalvelun uudet haasteet.
11. Työpaikoilla otetaan oman hiilijalanjäljen pienentäminen osaksi normaalia toimintaa. Tässä myös ammattiliitoilla on iso rooli oman jäsenistön kouluttamisessa. Käytännön toimenpiteissä otetaan huomioon työpaikkojen luonne toimialan ja alueellisen sijoittumisen mukaan.

Mahdollisia toimenpiteitä:

- Työpaikoilla mitataan hiilijalanjälki.
- Järjestetään koulutusta ilmastonmuutoksesta koko työpaikalle.
- Hankinnat suunnitellaan kiertotalouden periaatteiden mukaisiksi.
- Työsuhdeautoille enimmäispäästöraja.
- Vähennetään työntekijöiden liikkumisesta aiheutuvia päästöjä (esimerkiksi työpaikan sijoittuminen, etätöet, etäneuvottelut, liukuvat työaika).
- Kannustetaan viisaampiin työmatkoihin (työsuhdematkalippu, pyöräilyolosuhteet, kimpakyyteihin kannustaminen, työsuhdepyörät jne.).
- Työasiat hoidetaan joustavasti (työpaikkapyörät, haltijakohtaiset matkakortit, yhteiskäyttöautot jne.).
- Kompensoidaan julkisen sektorin lentomat kustamisen aiheuttamia päästöjä ja edistetään kompensoinnin käyttöönottoa myös yksityissektorin työmatkustamisessa.
- Siirrytään laajaan kierrätykseen (ml. materiaalit, huonekalut, ruoka ja juoma), ja vähennetään ruokahävikkiä (mm. tarjoilut eri tilaisuuksissa).

II. Hiilineutraali yhteiskunta turvaa työntekijöiden tulevaisuuden – STTK:n näkemys päästöjen vähentämisestä

Vähennetään päästöjä ja lisätään nieluja

STTK pitää tärkeänä, että Suomen hallitus valmistelee selkeän ja kattavan ilmastostrategian, jonka tavoite on Suomen osuuden täyttäminen Pariisin ilmastopöytäkirjassa. Tavoitteena on, että vuonna 2050 ilmaston lämpeneminen on pysäytetty 1,5 asteeseen.

STTK kannattaa kansallista hiilineutraaliustavoitetta vuoteen 2035 (päästövähennykset nollaan) siten, että toimenpiteet valmistellaan ja toteutetaan sosiaalisesti oikeudenmukaisesti.

Mikäli ilmastotavoitteita kiristetään EU -tasolla kohti Suomen ilmastopaneelin suosituksia (vähintään 80 prosentin vähennys vuoteen 2050) ja hallitusohjelman 2035 hiilineutraalisuustavoite aiotaan saavuttaa, päästövähennyksiä on lisättävä suunnitellusta ja taakanjakosektorille on tehtävä nopeita sopeutumistoimia.

Kiertotalouden tutkimuksen lisääminen ja innovaatioiden käyttöönotto on asetettava tutkimusrahoituksen yhdeksi painoalueeksi.

Ilmastotoimien pitää korostua osana kestävä kehityksen Agenda2030 toimenpiteitä. Ilmastovuosikertomuksen avulla voidaan arvioida toimien onnistumista, mutta vuosikertomuksen kattavuutta pitäisi laajentaa nykyisestä (myös päästökaupan arviointi).

Päästökauppa ohjaa päästöt alas

Päästökauppa on EU-alueen pääasiallinen päästövähennysten ohjauskeino. Päästöoikeuden hinta on oltava riittävän korkea, jotta sillä on ohjausvaikutusta. STTK kannattaa päästöille riittävää lattiahintaa, jotta päästöjen vähentämiselle on aina taloudellinen kannustin. Kannatamme myös ylimääräisten päästöoikeuksien mitätöimistä, jotta Suomessa tehtyjen päästövähennysten hyödyt eivät valu muualle EU-alueelle.

Suomalaisella vientiteollisuudella on edessään historiallisen suuret investoinnit matkalla kohti vähähiilisyttä. STTK suhtautuu myönteisesti uusien innovaatioiden ja investointien julkiseen tukemiseen, sillä ne tukevat suomalaista osaamista, työllisyyttä ja ilmastopolitiikkaa. Vientiteollisuuden kilpailukyvyistä erityisesti EU-alueen ulkopuolisilla markkinoilla on myös huolehdittava.

Tutkimus- ja innovaatorahoitusta hiilineutraalin yhteiskunnan edistämiseen

Tutkimus- ja kehityspanokset on nostettava hallituskauden aikana neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta. STTK:n mielestä innovaatiopolitiikan keskeiseksi tavoitteeksi tulee asettaa uusien ja nykyistä kestävämpien työpaikkojen, sekä ilmastoystävällisten elinkeinojen syntyminen ja vanhojen uudistaminen kohti hiilineutraalisuutta.

Uusia innovaatioita tarvitaan, kun elinkeinot, organisaatiot ja työpaikkojen prosessit uudistetaan vähäpäästöisiksi. Innovaatioiden avulla pidetään huolta myös suomalaisista työpaikoista varsinkin kansainvälisillä markkinoilla toimivissa yrityksissä, jotka toteuttavat toiminnassaan ilmastotavoitteita. Tutkimus- ja innovaatorahoituksella edistetään kiertotaloutta, jalostuksen arvoketjujen muodostumista, sekä hiilineutraalin yhteiskunnan sosiaalista rakentamista. Teollisuuden teknologiannovaatioilla on suuri potentiaali vähentää päästöjä jatkossa, mikäli rahoitus ja osaaminen ovat riittävät.

STTK:n mielestä tutkimus- ja innovaatiotukien kohdentaminen Suomessa ja EU:n tasolla on tarkoituksenmukaista hiilineutraalia yhteiskuntakehitystä edistäviin ja kiertotalouden uusiin innovaatioihin ja hankkeisiin (esim. klusterit). Kestäväksi rahoituskohteiksi on luettava kaikki vähäpäästöiset energiamuodot ja päästövähennykskeinot. Materiaalien elinkaaritutkimus kytketään vahvasti kiertotalouden innovaatioihin ja käytännön sovelluksiin.

Teollisuuden tuotannon uudistaminen pienentää hiilijalanjälkeä

Yritykset ovat ratkaisevassa roolissa käytännön päästövähennyksissä. On tärkeää, että yhä suurempi joukko yrityksiä selvittää hiilipäästöjensä lähteet ja etsii tehokkaita keinoja niiden alentamiseen. Energiaintensiivinen teollisuus on jo aloittanut omien päästövähennyssuunnitelmien laatimisen, ja STTK toivoo samaa aktiivisuutta koko suomalaiselta elinkeinoelämältä. Jotta siirtymä hiilineutraalisuuteen onnistuu, on huolehdittava työntekijöiden osaamisesta ja kattavasta muutosturvasta.

Suomen energiateollisuus on sitoutunut puolittamaan energiantuotannon päästöt vuoteen 2030 mennessä. Kivihiiilen käyttö suomalaisessa energiantuotannossa päättyy vuonna 2029. Myös turpeen energiakäyttö lakkaa ajan myötä. Jatkossa energia tuotetaan ydin-, tuuli- ja vesivoimalla sekä biomassalla. Aurinkoenergia ja lämpöpumput lisääntyvät merkittävästi. Älykkäät sähkö- ja kaukolämpöverkot sekä lämmön- ja sähkönvarastointi tulee laajaan käyttöön.

Teollisuuden kasvu on noin kolmen prosentin luokkaa vuoteen 2035, mikä kasvattaa päästöjä. Sementin tuotannossa prosessien arvioidaan tehostuvan 11% vuoteen 2035, koska klinkkeri/sementti -suhde alenee, ja kiertotaloustoimet/kysyntäpuoli tehostuvat (betonin kierrätys ja elementtien uudelleenkäyttö). Rauta- ja terästuotannossa arvioidaan prosessien tehostuvan 11% vuoteen 2035, koska kierrätysteräksen osuus kasvaa ja

kiertotaloustoimet/kysyntäpuoli tehostuvat (kierrätysmarkkinat, puhtaus, tehokkaampi keräys jne). Myös muiden teollisuusprosessien päästöt vähenevät.

Hiilineutraalisuus merkitsee tuotannossa siirtymistä pitkälti kiertotalouteen. Muutos kohti kiertotaloutta tarkoittaa tavaroiden ja materiaalien lisääntyvää uusiokäyttöä, korjaamista ja jakamistalouden yleistymistä.

STTK:n mielestä kiertotalousajattelu on otettava osaksi julkista talouspoliittista suunnittelua ja strategisia toimenpiteitä. Kuntien hiilineutraaleja kiertotaloustoimia (mm. julkiset hankinnat) tulisi edistää. Tärkeää on lisätä kuluttajien tietoutta kiertotalouden mahdollisuuksista ja vaikutuksista koulutuksen ja uudenlaisen informaation avulla.

Tavaroiden ulkomaille ulottuvat tuotanto- ja kulutusketjut ja niiden vaikutukset pitää saada näkyviksi. Sen jälkeen niihin voidaan myös puuttua. Tässä erilaiset laajasti tunnustetut merkit ja sertifikaatit ovat tärkeitä. Digitalisaation innovaatioilla voidaan seurata kiertotalouden vaikutuksia yhteiskuntaan.

Suomen tulee EU sitoumusten mukaan vähentää taakanjakosektorin (liikenne, maatalous, lämmitys ja jätehuolto) päästöjä 39 prosenttia vuoteen 2030 mennessä (vertailu vuoteen 2005). Merkittävin päästövähennyspotentiaali on liikenteessä, sillä päästöjen osuus on noin 40 prosenttia koko taakanjakosektorin päästöistä.

Kestävät liikkumistavat vähentävät päästöjä

Suomen tulee EU sitoumusten mukaan vähentää taakanjakosektorin (liikenne, maatalous, lämmitys ja jätehuolto) päästöjä 39 prosenttia vuoteen 2030 mennessä (vertailu vuoteen 2005). Merkittävin päästövähennyspotentiaali on liikenteessä, sillä päästöjen osuus on noin 40 prosenttia koko taakanjakosektorin päästöistä.

Liikenteen kehittämistavoitteena on oltava sähköisen henkilöautoliikenteen lisääminen, ilmastokestävät biopolttoaineet (erityisesti raskaaseen liikenteeseen), kaupunkien julkisen liikenteen kehittäminen, sekä synteettiset kierrätyspolttoaineet (esim. lentoliikenteessä).

STTK kannattaa sitä, että kestävien liikkumistapojen osuutta nostetaan, autokantaa uudistetaan ja muutosta vauhditetaan mm. vero-ohjauksella. On tärkeää, että lainsäädännön ja liikennejärjestelmien muutokset kohti hiilineutraalisuutta toteutetaan sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla siten, että mahdolliset tulonjakomenetykset kompensoidaan kansalaisille.

Liikenne- ja yhdyskuntarakentaminen on suunniteltava ilmasto- ja ympäristöystävälliseksi, ja siten että alueet edistävät kestävien liikkumistapojen yleistymistä. Erityisesti kaupunkialueilla yhdyskuntarakenteen asuntoineen ja teineen tulisi olla riittävän eheä, jolloin työmatkat ovat lyhyitä ja liikenteen päästöjä voidaan näin vähentää.

Terveys ja hyvinvointi ilmastokriisissä

Ilmastokriisin vaikutukset kansalaisten terveyteen ja hyvinvointiin näkyvät jo Suomessa. Olennaista uusissa sääolosuhteissa on sosiaali- ja terveydenhuollon toimivuus, laadun ja tason priorisointi, sekä riittävä tieto erilaisista riskeistä (kuumarasitus, vektorivälitteiset sairaudet, siitepölyt ja allergia, liukastumistapaturmat, mielenterveys). Lisäksi on ennakoitava sitä, miten väestön herkkyys uuden ilmaston äärioloihin muuttuu (esimerkiksi ikääntyminen, sääherkät krooniset sairaudet, kaupungistumiseen kytkeytyvä lämpösaarekkeet).

Työskentelylämpötilojen rajat tulisi määrittää erityisesti ulkotöissä tai kun työtehtävässä liikutaan ulkona tehtävien välillä (esimerkiksi kotihoito). Työsuojelun kannalta olennaista on riittävä työn tauotus. Ilmaston muuttuessa sateisemmaksi, pelkästään kosteusvaurioihin liittyvien terveysvaikutusten vuosittaiset kustannukset voivat olla kymmeniä miljoonia euroja.

STTK pitää tärkeänä, että Suomen sosiaali- ja terveydenhoidossa varaudutaan sääriskeihin riittävällä tavalla päivittämällä riski- ja toimintasuunnitelmat kattavasti ja varautumalla säästä johtuviin tilanteisiin. Työterveyshuollon asiantuntemusta hyödynnetään tarpeen mukaan. Sääriskien erilaisista terveysvaikutuksista ja niiden ratkaisemisesta on tarpeen tutkia nykyistä enemmän.

Elinkaariajattelu rakentamiseen

Rakentaminen on ympäristön kannalta kestävää, kun rakennus tuottaa mahdollisimman vähän hiilidioksidipäästöjä elinkaarensa aikana. Jo suunnitteluvaiheessa on kyettävä laskemaan suunnitelman hiilijalanjälki mukaan luettuna materiaalit. Rakentamisessa pitää edistää puurakentamista ja korjausrakentamista, suosia vähähiilisiä ja pitkäikäisiä materiaaleja ja edistää materiaalikierrätystä.

Kaupunkien rakentamissuunnitelmiin pitää sisällyttää aina viherrakentaminen sen ilmastomuutosta hillitsevän (nielut) ja lämpösaarekkeiden vaikutusta pienentävän vaikutuksen vuoksi.

Rakennetun ympäristön kiertotalous edellyttää myös kaikkien materiaalien kiertotaloutta. Tällöin neitseellisten raaka-aineiden tarve minimoidaan, materiaalien ja tuotteiden elinkaarista tehdään mahdollisimman pitkiä, tuotteet suunnitellaan korjattaviksi ja uudelleenkäytettäviksi tuotteen ensimmäisen elinkaaren lopussa.

STTK:n mielestä rakennusten vähähiilisyys olisi otettava uudistusvaiheessa olevaan maankäyttö- ja rakennuslakiin, sekä rakentamista ohjaaviin rakentamismääräyksiin.

Kestävä biotalous ja hiilinielun vahvistaminen

Suomen kokonaispinta-alasta metsää on 75 prosenttia. Metsäpinta-alasta 12 prosenttia on suojeltu. Metsäteollisuuden osuus Suomen koko tavaraviennistä on 20 %.

Metsäteollisuus on merkittävä työllistäjä, 59 000 henkilöä on suoraan metsätalouden ja metsäteollisuuden tehtävissä.

Ilmastonmuutoksen vaikutuksia metsätalouden harjoittamiseen ovat tuulien ja myrskyjen lisääntyminen, muutokset sateisuudessa, routa-ajan lyheneminen, maastopalot, sekä uusien tuhohyönteisten ja sienitautien siirtyminen Suomeen. Erityisesti kuusen kasvatuksessa on uhkakuvia erilaisista tuhoista.

Metsät sitovat tehokkaasti ilmakehästä hiiltä. Mitä suurempi on puuston kasvu ja metsien pinta-ala, sitä suuremman osan se pystyy sitomaan ilmakehästä hiilidioksidia. Metsien pinta-alan säilyttäminen ja sen kasvattaminen on otettava huomioon maankäytön suunnittelussa. Maan- ja metsienkäytössä on varmistettava hiilivarastojen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen.

Metsien käytön monipuolistaminen ja uudet metsiä hyödyntävät tuotteet ja innovaatiot metsien käytössä ovat tärkeitä. Metsäteollisuudessa on suuret mahdollisuudet edistää ilmastonmuutoksen torjuntaa keskittymällä ja investoimalla energiatehokkuuden ja materiaalitehokkuuden lisäämiseen, käyttämällä tehokkaasti metsäteollisuuden sivuvirrat, korvaamalla fossiilisista raaka-aineista valmistettuja tuotteita, monipuolistamalla tuotteita kestäväällä tavalla, sekä edistämällä puurakentamista mekaanisen puuteollisuuden tuotekehityksessä.

Ruuantuotannossa on mahdollisuus pienentää hiilijalanjälkeä investoinnein energiatehokkuuteen ja kiertotalouteen.

STTK:n mielestä metsien ja luonnonvarojen käytön tutkimusta on vahvistettava ja uusille tuotteille on luotava tehokkaita arvoketjuja Suomeen. Muuttuneessa toimintaympäristössä on tuettava tutkimustulosten käyttöönottoa, jotta hoitotoimenpiteet kohdennetaan oikein ja saavutetaan metsien kasvun ja hiilen sidonnan tavoitteet.

Ilmastotavoitteet osaksi lainsäädäntöä, valtion budjettia ja verotusta

STTK pitää tärkeänä, että sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä kehityksen tavoitteet ja ilmastotoimenpiteet sidotaan osaksi lainsäädäntöä, valtion budjettia ja verotusta, sekä niiden seuranta ja arviointia. Hiilineutraalin yhteiskunnan rakentamiseen on tärkeää sisällyttää ilmastoriskien yhteiskunnallinen arviointi, sukupuoliarviointi ja seuranta toimialakohtaisesti.

Talouspolitiikan arvioinneissa on laskettava myös riskien hinta. On tuotava esiin selkeästi arvio siitä, millainen kustannusvaje syntyy vuosiin 2030 ja 2050 mennessä, mikäli nyt suunniteltuja toimenpiteitä ei toteuteta tai ne jättävät huomiotta sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimuksen.

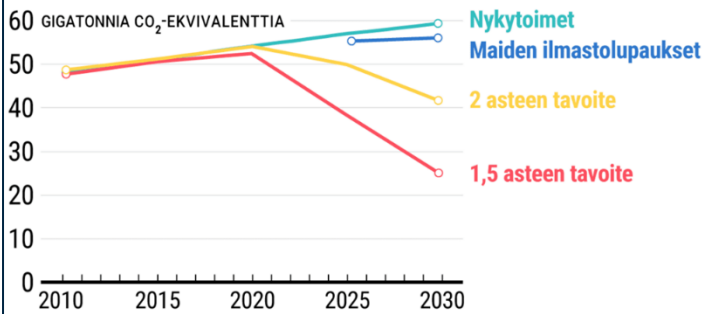
STTK:n mielestä veropolitiikan suunnittelun ja toimeenpanon kannalta keskeistä on turvata oikeudenmukainen siirtymä ilmaston ja ympäristön kannalta kestävään yhteiskuntaan. Hallituksen ilmastotavoitetta palvelevan verotuksen tiekartan toimenpiteisiin tulee sisällyttää ainakin energiaverotus, liikenteen verotus ja kulutusverot. Lisäksi päästöjen ja neitseellisten raaka-aineiden hinnoittelu on tärkeä ottaa tiekarttaan. Uusien innovaatioiden kehitysvauhti määrittää sen, missä tahdissa julkisten tukien ja verotuksen keinoin voidaan tarjota erilaisia voimanlähteitä (mm. sähkö) ja polttoainevaihtoehtoja (bio, kaasu, synteettiset kierrätyspolttoaineet) fossiilisten tilalle.

Suomessa ympäristö- ja luonnonvarojen käyttöön kohdistuvat verot ovat vain noin seitsemän prosenttia kaikista verotuotoista ja tulo- ja yhteisöverot ovat noin 65 prosenttia verotuloista. Tärkeää on verotuksen painopisteen siirtäminen työn tekemisestä ja yritystoiminnasta ympäristöhaittojen ja uusiutumattomien luonnonvarojen käytön verottamiseen. Näillä keinoin on mahdollista päästä tilanteeseen, jossa päästöt alenevat mutta työllisyyden ja talouden kasvu jatkuu.

Samalla on pidettävä huolta siitä, että siirtyminen hiilineutraaliin yhteiskuntaan ei kasvata tuloeroja tai heikennä yritysten kilpailukykyä. Verotuksen uudistuksissa on pyrittävä toimintaympäristön (kansallinen ja EU) ennakoitavuuteen ja hiilivuotojen välttämiseen.

Päästökemityksen ja ilmastotavoitteiden välinen kuilu

Lähde: YK:n ympäristöohjelma Unep

Tarvitaan nopeita ja radikaaleja muutoksia sekä tuotannossa että kulutuksessa, jotta maapallon lämpeneminen rajoittuisi 1,5 asteeseen.

ENERGIA
Energiaa kulutetaan vähemmän ja tehokkaammin. Vuoteen 2050 mennessä suurin osa energiasta tuotetaan uusiutuvilla energialähteillä.

MAANKÄYTTÖ
Huolehditaan hiilinieluista ja sidotaan hiilidioksidia maaperään. Lisätään ruuantuotannon tuottavuutta ja kasvien osuutta ruokavaliossa.

TEOLLISUUS
Teollisuuden päästöjä vähennetään 70-90 % vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoteen 2010.

Pohjautuu IPCC:n 1,5 asteen raportin tuloksiin. © Ilmatieteen laitos ja ympäristöministeriö, 2018. Ilmasto-opas.fi.

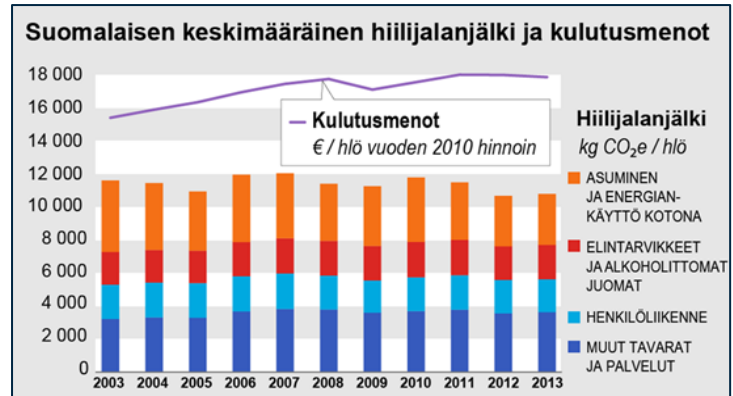
Lämpenemisen riskit ovat sitä suuremmat, mitä enemmän ilmasto lämpenee.

+1,5 °C

Vedenpuutteesta kärsii tuplasti enemmän ihmisiä
Kaksinkertainen määrä lajeja menettää valtaosan elinympäristöstään
Jäättömien kesien määrä Pohjoisnavalla kymmenkertaistuu

+2,0 °C

Pohjautuu IPCC:n 1,5 asteen raportin tuloksiin. © Ilmatieteen laitos ja ympäristöministeriö, 2018. Ilmasto-opas.fi.

Lisätietoja ja lähteet

12. Valmistelutiimin jäsenet 11.6.–25.10.2019

- Jyty: Hanna Koskenheimo
- Pro: Tiina Rytty / Antti Malste, Henrik Haapajärvi.
- Meto: Ilpo Puputti.
- RIA: Antti Aarnio.
- SuPer: Jussi Salo / Hannu Järvinen.
- UNIO: Juha Simell / Minna Ahtiainen.
- Tehy: Anne Lindgren / Sari Viinikainen.
- VvL: Kirsi Kovanen.
- STTK: Taina Vallander, Hannele Vertainen, Antti Koskela, Patrizio Lainá, Jaakko Haikonen ja Leila Kurki (tiimin vetäjä).

13. Asiantuntijakuulemiset

26.8.2019

- Paavo Järvensivu, KTT, Bios-tutkimusyksikkö
- Katja Lohko-Soner, johtava asiantuntija, Traficom
- Seppo Nevalainen, ekonomisti, STTK
- Reija Ruuhela, ilmastoasiantuntija ja meteorologi, Ilmatieteen laitos

10.9.2019

- Elina Kamppi, asiantuntija, Finanssiala
- Kimmo Tiilikainen, valtiosihteeri, VM

25.9.2019

- Isa-Maria Bergman, johtaja, kestävät hankinnat, MOTIVA
- Patrizio Lainá, pääekonomisti, STTK

14. Keskeisimmät lähteet

Antti Rinteen hallituksen ohjelma: "Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta" 6.6.2019, <https://valtioneuvosto.fi/rinteen-hallitus/hallitusohjelma>

Bios tutkimusyksikkö 2019: Ekologinen jälleenrakennus, <https://eko.bios.fi/>

Euroopan komissio: Energia, ilmastonmuutos ja ympäristö tavoitteet vuosille 2020, 2030 ja 2050, toiminta-alat ja kansainvälinen yhteistyö, https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment_fi

European Commission: Spring 2019 Standard Eurobarometer, https://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-4969_en.htm

International Labour Organization ILO: Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all 2015, http://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/publications/WCMS_432859/lang--en/index.htm

International Trade Union Confederation ITUC: Just Transition Centre artikkelit, <https://www.ituc-csi.org/just-transition-centre>

Juha Itkonen 2019: Välineet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi, <https://www.ilmastoraportti.fi/>

Kansainvälinen ilmastopaneeli IPCC 2018: Global Warming of 1,5C, <https://www.ipcc.ch/sr15/>

Liikenne- ja viestintäministeriö julkaisuja 13/2018: Toimenpideohjelma hiilettömään liikenteeseen 2045, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161210>

OECD 2018: Beyond GDP, Measuring What Counts for Economic and Social Performance, <https://www.oecd.org/publications/beyond-gdp-9789264307292-en.htm>

Panu Pihkala, Suomen Mielenterveys ry MIELI 2019: Ilmastoahdistus ja sen kanssa eläminen, https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/ilmastoahdistusraportti-mieli2019-web.pdf

Sitra 2016: Kiertotalouden tiekartta Suomelle 2016 – 2025, <https://www.sitra.fi/hankkeet/kierrolla-karkeen-suomen-tiekartta-kiertotalouteen-2016-2025/>

Sitra 2019: 1,5 asteen elämäntavat, miten voimme pienentää hiilijalanjälkemme ilmastotavoitteiden mukaiseksi, <https://media.sitra.fi/2019/05/15135519/1o5-asteen-elamantavat.pdf>

Sitra 2019: Kestävän kehityksen verouudistus, <https://media.sitra.fi/2019/04/11153727/kestavan-kehityksen-verouudistus.pdf>

Suomen Ilmastopaneeli: raportteja ja esittelyaineistoja 2018-2019, <https://www.ilmastopaneeli.fi/aineistot-ja-raportit/>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL: Kansallinen sisäilma- ja terveysohjelma 2018-2028, <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kansallinen-sisailma-ja-terveys->

ohjelma-2018-2028

The UNECE/FAO Forestry and Timber Section 2019: Green Jobs in the Forest Sector <http://www.unece.org/forests/areas-of-work/policy-dialogue-and-advice/green-jobs.html>

Tilastokeskus 2019: Maankäyttö, maankäytön muutokset ja metsätalous – sektorin nielu 20 miljoonaa hiilidioksiditonnia, https://www.stat.fi/til/khki/2017/01/khki_2017_01_2019-01-15_tie_001.fi.html

Tilastokeskus 2019: Kasvihuonekaasupäästöt kasvoivat, päästökiintiö ylittyi, https://www.stat.fi/til/khki/2018/khki_2018_2019-05-23_tie_001.fi.html

Valtioneuvosto 2019: Pitkän aikavälin kokonaispäästökehitys, <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161409>

Valtioneuvosto 2019: Verotuksen muutospaineet ja tulevaisuus, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161563>

Valtioneuvosto, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019: Polku2030 – Suomen kestävä kehityksen politiikan arviointi, <https://tietokayttoon.fi/julkaisut/raportti?pubid=URN:ISBN:978-952-287-653-9>

Ympäristöministeriö: Pariisin ilmastopöytäkirja 2015, https://www.ymparisto.fi/FI/Ymparisto/Ilmasto_ja_ilma/Ilmastomuutoksen_hillitseminen/Kansainvaliset_ilma_Stoneuvottelut/Pariisin_ilmastopöytäkirja

Ympäristöministeriö 2017: Rakennusten hiilijalanjäljen testaaminen siirtyy rakennushankkeiden testattavaksi, [https://www.ymparisto.fi/FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Rakennusten_hiilijalanjaljen_arviointi\(51469\)](https://www.ymparisto.fi/FI/Ajankohtaista/Tiedotteet/Rakennusten_hiilijalanjaljen_arviointi(51469))

Ympäristöministeriö: Ilmastolakehdotus 2019, [https://www.ymparisto.fi/FI/Ilmasto_ja_ilma/Ilmastolakehdotuksesta_pyydetään_lausun\(28255\)](https://www.ymparisto.fi/FI/Ilmasto_ja_ilma/Ilmastolakehdotuksesta_pyydetään_lausun(28255))

